

Natuurtoets

**Wijzigingsplan Woningbouw Waldeck Kijkduin -
Ockenburgh**

projectnummer 0408594.00
definitief revisie 1.0
7 juli 2016

Natuurtoets

Wijzigingsplan Woningbouw Waldeck Kijkduin - Ockenburgh

projectnummer 0408594.00
definitief revisie 1.0
7 juli 2016

Auteurs

drs. L.C. Smitskamp
drs. C. Schellingen

Opdrachtgever

Gemeente Den Haag
Postbus 12600
2500 DJ 's-Gravenhage

datum vrijgave	beschrijving revisie 1.0	goedkeuring	vrijgave
7 juli 2016	definitief	C. Schellingen 	H.W. Lindeboom

Inhoudsopgave

Blz.

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Doel en onderzoeksvragen	3
1.3	Leeswijzer	4
2	Wettelijk kader natuurbescherming	5
2.1	Algemeen	5
2.2	Flora- en faunawet	5
3	Plangebied en activiteit	6
3.1	Plangebied	6
3.2	Activiteit	7
4	Methodiek	9
4.1	Algemeen	9
4.2	Bureauonderzoek	9
4.3	Terreinbezoek	10
4.4	Effectbeoordeling en advies vervoltraject	10
5	Resultaten gebiedsonderzoek	11
5.1	Biotoopbeschrijving	11
5.2	Beschermde soorten	11
5.2.1	Bureauonderzoek	11
5.2.2	Terreinbezoek - ecologische bevindingen	13
5.2.3	Samenvatting beschermde soorten	18
6	Toetsing aan de Flora- en faunawet	19
6.1	Vogels	19
6.1.1	Buizerd (soort met een jaarrond beschermd nest)	19
6.1.2	Algemene broedvogels	20
6.2	Zoogdieren	20
6.2.1	Vleermuizen	20
7	Conclusies en aanbevelingen	22
7.1	Conclusies toetsing Flora- en faunawet	22
7.2	Procedure bij aanwezigheid beschermde soorten	23
8	Bronnen	25

Bijlagen

Natuurtoets

Wijzigingsplan Woningbouw Waldeck Kijkduin - Ockenburgh
projectnummer 0408594.00
7 juli 2016 revisie 1.0
Gemeente Den Haag

Bijlage I: Wettelijk kader

Bijlage II: Afbakening NDFD gegevens

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Gemeente Den Haag wenst de wijzigingsbevoegdheid uit het Bestemmingsplan Kijkduin-Ockenburgh toe te passen. Eén van deze wijzigingsbevoegdheden heeft toepassing op de voormalige tennisvelden Waldeck. Het plangebied zal benut worden voor de realisatie van appartementenbouw en kinderopvang. Het plangebied is in Figuur 1.1 weergegeven.

De voorgenomen werkzaamheden dienen te worden beoordeeld op de uitvoerbaarheid in relatie tot actuele natuurwetgeving. De rapportage zal zich enkel richten op de Flora- en faunawet; een toetsing aan het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en de Natuurbeschermingswet 1998 is niet nodig gezien de ligging van deze beschermde gebieden buiten de beïnvloedingsfeer van het deelgebied en/of de reeds doorlopen stappen in het kader van het bestemmingsplan Kijkduin-Ockenburgh (MER opgesteld door Antea Group, maart 2014 en passende beoordeling opgesteld door Antea Group, november 2013).

Volgens de Flora- en faunawet mogen geen activiteiten plaatsvinden die op onoverkomelijke bezwaren stuiten door effecten op beschermde natuurgebieden en/of flora en fauna. In dit kader is inzicht gewenst in de aanwezige natuurwaarden en de mogelijk daarmee samenhangende consequenties vanuit de actuele natuurwetgeving. Dit wordt gedaan op basis van een Natuurtoets. In deze rapportage zijn de resultaten van de Natuurtoets beschreven.

Figuur 1.1. Ligging van het plangebied ten opzichte van Den Haag (Bron: Globespotter, 2015).

1.2 Doel en onderzoeksvragen

Het doel van voorliggende Natuurtoets is het opsporen van strijdigheden van de voorgenomen ingreep met de Flora- en faunawet en het bepalen of de aanvraag van een ontheffing Flora- en faunawet noodzakelijk is. Om hiertoe te komen worden onder andere de volgende vragen beantwoord:

- Welke in het kader van de Flora- en faunawet (zwaar) beschermde soorten (en/of vaste rust- en verblijfplaatsen) komen voor in het beïnvloedingsgebied van de voorgenomen ontwikkeling?
- Vinden er als gevolg van de ontwikkeling effecten plaats op deze soorten en worden daarbij verbodsbepalingen overtreden?
- Is het plan uitvoerbaar?
- Is het noodzakelijk om mitigerende maatregelen te nemen en welke zijn dit?
- Dient in het kader van de Flora- en faunawet een ontheffing aangevraagd te worden?

Op bovenstaande vragen wordt in hoofdstuk 5 en 6 een antwoord gegeven (zie ook de leeswijzer).

1.3 Leeswijzer

De Natuurtoets is verder als volgt opgebouwd:

- Hoofdstuk 2 beschrijft beknopt het wettelijk kader;
- Hoofdstuk 3 beschrijft het plangebied en het projectvoornemen;
- Hoofdstuk 4 geeft een toelichting op de methodiek van de Natuurtoets;
- Hoofdstuk 5 beschrijft het gebied en gaat in op de ecologische waarden en de beschermde soorten in (de omgeving) van het plangebied;
- Hoofdstuk 6 toetst de activiteiten aan de natuurwetgeving;
- Hoofdstuk 7 beschrijft de conclusies en (eventuele) vervolgstappen en procedures.

2 Wettelijk kader natuurbescherming

2.1 Algemeen

De natuurwet- en regelgeving kent twee sporen, een soortgericht spoor (Flora- en faunawet) en een gebiedsgericht spoor (Natuurnetwerk Nederland (hierna NNN) en Natuurbeschermingswet 1998). De Flora- en faunawet richt zich op de bescherming van soorten en het NNN en de Natuurbeschermingswet 1998 op de bescherming van gebieden. Met de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet 1998 is de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn in nationale wetgeving geïmplementeerd. Voorliggende rapportage richt zich op de Flora- en faunawet.

Voor een uitgebreide algemene beschrijving van de Flora- en faunawet wordt verwezen naar Bijlage I.

2.2 Flora- en faunawet

Het doel van de Flora- en faunawet is het in stand houden van de inheemse flora en fauna. Vanuit deze wet is bij ruimtelijke ingrepen de initiatiefnemer verplicht op de hoogte te zijn van de mogelijk voorkomende beschermde natuurwaarden binnen het projectgebied. De Flora- en faunawet gaat uit van het 'Nee, tenzij'-principe. Bepaalde handelingen, waaronder ruimtelijke ingrepen, waarbij beschermde soorten in het geding zijn, zijn alleen onder voorwaarden mogelijk.

3 Plangebied en activiteit

3.1 Plangebied

Het plangebied betreft de voormalige tennisvelden Waldeck inclusief het aanwezige clubgebouw (tegenwoordig deels in gebruik als sport-/bootcamp locatie) en het bosgebied rondom de velden. Het plangebied wordt aan de noord- en westzijde begrenst door een wandelpad, aan de oostzijde door de Ockenburghstraat en aan de zuidzijde door de (bezoekers)parkeerplaats van de Internationale school.

In Figuur 3.1. is de locatie nader inzichtelijk gemaakt.

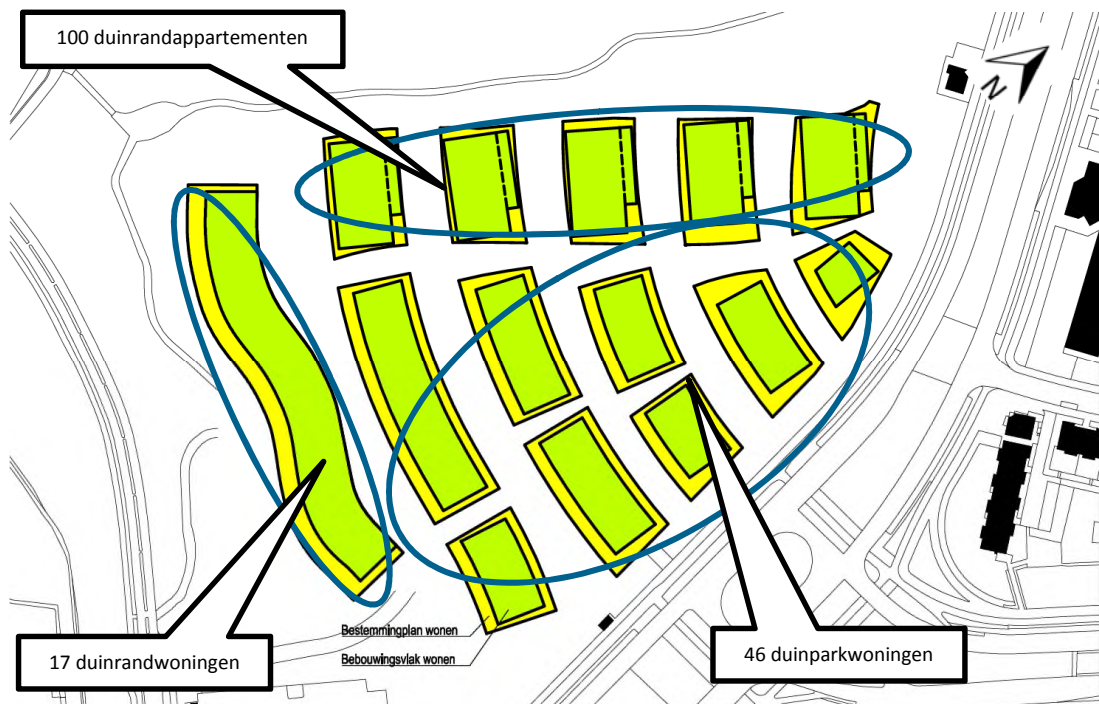

Figuur 3.1. Detaillering plangebied woningbouw Waldeck op luchtfoto (Bron: Ruimtelijkeplannen.nl).

3.2 Voornemen

Op de locatie Waldeck (ook wel aangeduid als locatie B1) kunnen 163 woningen worden gerealiseerd (zie figuur 3.2). Aan de noordwestkant van het gebied worden 5 duinrandappartementencomplexen gebouwd met ieder 20 appartementen (in totaal 100 appartementen). Aan de zuidwestzijde zijn 17 duinrandwoningen voorzien. Op de overige kavelstroken zijn in totaal 46 duinparkwoningen voorzien. Alle woningen worden ontsloten via de route Machiel Vrijenhoeklaan – Schapenatjesduin en Wijndaelerduin (aan de zuidwestkant van de ontwikkellocatie).

Figuur 3.2. Impressie verkavelingstekening woningbouwplan Waldeck (Bron: Synchron, Mix Architectuur, Stijlgroep Landscape and Urban Design, 2016).

4 Methodiek

4.1 Algemeen

Het onderzoek naar het voorkomen van beschermde soorten is opgebouwd uit twee onderdelen:

1. Bureaustudie naar waarnemingen van beschermde soorten uit het (recente) verleden in de invloedssfeer van het project.
2. Terreinbezoek naar de (mogelijke) aanwezigheid van beschermde soorten.

4.2 Bureauonderzoek

In het bureauonderzoek wordt specifiek gekeken naar de zwaar beschermde (Tabel 3) en overig beschermde (Tabel 2) soorten uit de Flora- en faunawet. Deze soorten zijn in Nederland zeldzaam of hebben een Europese bescherming (Habitatrichtlijn Bijlage IV-soorten) en moeten worden getoetst op voorkomen en het projecteffect. Treden effecten op, of worden verbodsbepalingen overtreden, dan zijn er maatregelen nodig om deze effecten te voorkomen, verzachten of te compenseren om te voldoen aan de Flora- en faunawet.

Algemeen beschermde soorten, die zijn opgenomen in Tabel 1 van de Flora en faunawet, zijn niet meegenomen in deze toetsing. Deze soorten zijn zodanig algemeen in Nederland dat de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt het voorliggende project. Bovendien geldt voor deze soorten een vrijstelling van de verbodsbepalingen uit artikel 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet. Wel geldt de algemene zorgplicht. Door rekening te houden met de kwetsbare seizoenen van deze soorten wordt voldoende aan de zorgplicht voldaan en kan de gunstige staat van instandhouding worden gegarandeerd.

Er worden diverse bronnen geraadpleegd om een beeld te krijgen van de verspreiding en (mogelijk) voorkomen van zwaarder (Tabel 2 en 3-soorten) beschermde soorten in en rond het plangebied. Met behulp van landelijke en regionale verspreidingsatlassen eventueel geïntegreerd in specifieke internetsites en/of databases (www.ravon.nl; www.vlindernet.nl; www.libellennet.nl; www.Naturalis.nl\EIS) wordt nagegaan of in het verleden zwaarder beschermde soorten zijn aangetroffen in of nabij het plangebied. Deze atlassen maken veelal gebruik van atlasblokken (5 x 5 kilometer). De soortgegevens hebben daarom betrekking op de regio en niet specifiek op het plangebied.

Daarnaast worden landelijke databanken voor natuurwaarnemingen geraadpleegd, waaronder www.Telmee.nl, over de periode 2011-2016. Telmee.nl is het invoerportaal van de landelijke Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's). Er kan informatie over diverse soortgroepen tot op kilometerhokniveau worden verkregen. Exacte locaties of datering van de waarnemingen zijn dan niet bekend. Aan de hand van de resultaten van de bureaustudie wordt een inschatting gemaakt of de betreffende soorten in het plangebied voor zouden kunnen komen.

Naast bovengenoemde gegevens zijn met name de gegevens verkregen uit de NDFF leidend voor de bureaustudie. De NDFF gegevens zijn aanzienlijk nauwkeuriger dan die gegevens die verkregen kunnen worden uit [Telmee.nl](http://www.Telmee.nl) aangezien puntwaarnemingen bij de NDFF data (vaak tot de coördinaten nauwkeurig) weer te geven zijn. Dit in tegenstelling tot waarnemingen per 5x5 kilometer hokken (welke weergegeven worden als een 5x5 kmhok dekkend groen vlak) bij

Telmee.nl. De NDFF data zijn opgevraagd van de directe omgeving (4 kilometer hokken rondom het plangebied; zie Bijlage II).

Vogels zijn beschermd onder de Flora- en faunawet. Vogels zijn onderverdeeld in soorten met jaarrond beschermde nesten (categorie 1-4) en niet jaarrond beschermde nesten (categorie 5) (zie toelichting in Bijlage 1 – Wettelijk kader) waarvan inventarisatie gewenst is. Gekeken wordt naar de verspreiding van categorie 1-4 soorten en soorten van categorie 5 die mogelijk zeldzaam zijn in de omgeving van het plangebied.

4.3 Terreinbezoek

Naar aanleiding van de uitkomsten van voorgenoemd bureaustudie is middels een terreinbezoek bepaald in hoeverre de aanwezigheid van zwaarder beschermde soorten aannemelijk gesteld kan worden op basis van aanwezig geschikt habitat. Naast directe waarnemingen kan dan aan de hand van de aangetroffen biotopen een beeld worden geschetst van de verwachte aanwezige beschermde soorten. Dit is noodzakelijk omdat enkele seizoensgebonden soorten flora en fauna mogelijk niet kunnen worden waargenomen. Aan de hand van het aangetroffen biotoop en habitatvoorkeur(en) kunnen echter wel indicaties worden gegeven van het mogelijk voorkomen van deze soorten op de locatie. Het gaat hier om een deskundigenoordeel op basis van de fysieke gesteldheid van het terrein (biotopenonderzoek). Daarnaast zijn de aangetroffen belangwekkende soorten opgetekend.

Op 15 maart 2016 om 10:30 is een terreinbezoek uitgevoerd door een deskundig ecooloog van Antea Group bij bewolkt weer met een temperatuur van circa 6 C° en windkracht 2 (www.knmi.nl). Tijdens het terreinbezoek is het plangebied te voet belopen en zijn de bomen onder andere middels een verrekijker onderzocht.

4.4 Effectbeoordeling en advies vervolgtraject

Aan de hand van de bevindingen uit het bureauonderzoek en de resultaten van het verkennend terreinbezoek is bepaald of een vervolgonderzoek nodig is om beschermde soorten uit te sluiten en om te bepalen wat de effecten zijn. Tevens is geadviseerd over de te volgen procedure inzake de natuurwetgeving.

5 Resultaten gebiedsonderzoek

5.1 Biotoopbeschrijving

Het plangebied bestaat naast de voormalige tennisvelden (dichtgegroeid met onder andere mosvegetatie) uit een tweetal biotopen: het gebouw en het bos (inclusief ondergroei). Rondom de tennisvelden is aan de zuid-, west- en noordzijde een wal aanwezig waar de vegetatie opstaan.

In Figuur 5.1 is een impressie gegeven van de biotopen in het plangebied.

Figuur 5.1. Impressie plangebied met aanwezig bosgebied, tennisvelden, bomenrijen en het gebouw.

5.2 Beschermde soorten

5.2.1 Bureauonderzoek

Aan de hand van diverse bronnen (onder andere atlassen, PGO's, Telmee.nl, Waarneming.nl) verwerkt in de NDFF-data, blijkt dat in of nabij het plangebied in het verleden diverse beschermde soorten zijn waargenomen. Uit recente gegevens (2011 – 2016) blijkt dat zwaarder beschermde soorten (Tabel 1, 2 en 3) waargenomen zijn in de omgeving (NDFF 2011-2016). Zie voor de soorten Tabel 5.1. In Bijlage I is het gebied weergegeven waarvoor de data zijn opgevraagd.

Van de in de omgeving waargenomen (zwaar) beschermde soorten, zijn de Tabel 3-soorten gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis en de buizerd (soort met jaarrond beschermd

nest) in de directe omgeving waargenomen (in een straal van 100 meter vanaf de grenzen van het plangebied). Daarnaast zijn de plantensoorten ruig klokje, steenanjer, veldsalie en wilde marjolein (allen Tabel 2-soorten) waargenomen in de omgeving (in een straal van 100 meter vanaf de grenzen van het plangebied). Enkel de gewone dwergvleermuis en de buizerd zijn langs de rand en in het plangebied waargenomen.

Tabel 5.1. Waargenomen beschermde soorten in de omgeving van het plangebied ingedeeld in beschermingscategorie: 'Ffwet T1, 2, 3' betreffen de drie beschermingstabellen, JRB = Jaarrond beschermd nest (NDFP, 2011-2016). Zie Bijlage II voor de afbakening van het gebied waarvoor de gegevens zijn opgevraagd.

Soortgroep	Soort	Ffwet T1	Ffwet T2	Ffwet T3	JRB
Vogels	Boomvalk				46
	Buizerd				92
	Gierzwaluw				33
	Grote gele kwikstaart				22
	Havik				87
	Huismus				99
	Ooievaar				2
	Ransuil				3
	Roek				3
	Slechtvalk				9
	Sperwer				48
	Wespendief				5
Zoogdieren	Bruinvis			12	
	Eekhoorn		3		
	Egel	22			
	Gewone dwergvleermuis			342	
	Gewone zeehond			22	
	Grijze zeehond		10		
	Konijn	48			
	Laatvlieger			7	
	Meervleermuis			4	
	Mol	6			
	Rosse vleermuis			37	
	Ruige dwergvleermuis			29	
	Veldmuis	1			
	Vos	88			
Watervleermuis			84		
Reptielen	Zandhagedis			42	
Amfibieën	Bruine kikker	9			
	Gewone pad	22			
	Groene kikker (soort onbepaald)	1			
	Kleine watersalamander	14			
	Rugstreepad			19	
	Kale bosmier	1			

Insecten, Wespen, bijen en mieren	Behaarde bosmier	100			
Planten	Akkerklokje	5			
	Blauwe zeedistel		15		
	Brede/Duinwespenorchis	2			
	Daslook		7		
	Gele helmbloem		3		
	Gewone dotterbloem	2			
	Gewone vogelmelk	3			
	Grasklokje	10			
	Grote kaardebol	1			
	Herfsttijloos		2		
	Klein glaskruid		3		
	Knikkende vogelmelk	1			
	Parnassia		1		
	Prachtklokje		2		
	Rietorchis		7		
	Ruig klokje		4		
	Steenanjer		19		
	Tongvaren		11		
	Veldsalie		18		
	Waterdrieblad		2		
Wilde marjolein		12			
Zwanenbloem	2				

De NDFF-gegevens betreffen geen uitputtende dataset. Niet alle gebieden en soorten zijn (überhaupt of volgens protocollen) onderzocht. Wel geeft het informatie over het verspreidingsgebied van de soorten in de omgeving.

Met behulp van het terreinbezoek is nagegaan welke biotopen voorkomen in het plangebied en of deze aansluiten met de leefgebied van de waargenomen soorten in de omgeving (of met beschermde soorten). Hierdoor kan meer duidelijkheid gegeven worden over de voorkomende dan wel verwachte soorten. Op basis van de verspreidingsgegevens, in combinatie met kennis van de terreingeschiktheid voor deze soorten, is nagegaan of deze soorten mogelijk in het plangebied of de omgeving kunnen voorkomen.

Op basis van de verspreidingsgegevens van een soort gededuceerd uit bovenstaande gegevens (NDFF), in combinatie met kennis van de terreingeschiktheid voor deze soorten, is nagegaan of het plangebied een belangrijke functie vervult voor (onder andere) deze soorten en of effecten aan de orde zijn. De bevindingen worden in paragraaf 5.2.2 beschouwd.

5.2.2 Terreinbezoek - ecologische bevindingen

Afbakening relevante soorten

De bevindingen van het terreinbezoek zijn per relevante soortgroep uiteenzet. Aangezien het plangebied een beperkte omvang heeft, in een verstoorte omgeving ligt, geen open water bevat en het verspreidingsgebied van een aantal soorten niet tot aan Den Haag loopt, zijn niet alle soortgroepen relevant. Zo zijn er onder andere op basis van het terreinbezoek geen effecten (overtredingen van verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet) aan de orde op de

(sub)soortgroepen: zeezoogdieren (i.e. bruinvis, gewone en grijze zeehond), reptielen, vissen, vlinders en libellen. Gezien het grotendeels verstoorde (veel wandelaars met honden), de afwezigheid van open water in het plangebied in combinatie met strenge biotoopeisen van zwaar beschermde soorten, is de functie van het plangebied minimaal of afwezig voor deze zwaar beschermde soort(groep)en. De overige soortgroepen vogels, zoogdieren, amfibieën en flora worden behandeld.

Vogels (categorie 1-4)

Zoals blijkt uit de bureaustudie is een aantal vogelsoorten waargenomen in de omgeving van het plangebied waarvan de broedplaatsen jaarrond beschermd zijn en waar bij verwijdering of aantasting van de vaste rust- en verblijfplaats altijd ontheffing moet worden aangevraagd. Dit zijn de zogenoemde categorie 1 tot en met 4-vogelsoorten (zie Bijlage I).

In het plangebied is in een nest van een buizerd aangetroffen. Deze soort kent een vermelding op de "Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten" (LNV, 2009). Tijdens het veldbezoek zijn twee exemplaren van de buizerd in de directe nabijheid van het nest waargenomen. Dit duidt op actief gebruik van het plangebied/directe omgeving door de buizerd. Het aangetroffen nest kan daarbij aangemerkt worden als de zeer waarschijnlijke broedplaats (het veldbezoek vond vroeg in het broedseizoen plaats waardoor vaststellen nog niet met zekerheid gedaan kan worden). Op circa 85 meter ten noorden van het aangetroffen nest is in het plangebied een ander (vermoedelijk) buizerdnest aangetroffen. Mogelijk betreft dit een oud nest of een tweede nest in het territorium van hetzelfde paar.

Figuur 5.2. Boven het aangetroffen buizerdnest direct ten noorden van één van de tennisbanen in het plangebied. Linksonder de locatie met een gele ster aangegeven op luchtfoto. (De groene ster geeft het andere buizerdnest aan.)

Het plangebied biedt, naast de aanwezigheid van de buizerd, een geschikt broedbiotoop voor algemeen voorkomende vogelsoorten. Een aantal andere algemeen voorkomende nesten zijn aangetroffen, zo is in een boom aan de noordzijde van het plangebied een groot eksternest aangetroffen en zijn in verschillende bomen halsbandparkieten aangetroffen. Daarnaast zijn meerdere spechtenholen aangetroffen (mogelijk voor een deel bezet door de halsbandparkieten).

In overige bomen in het plangebied zijn geen andere sporen (zoals braakballen, uitwerpselen en/of nesten) aangetroffen die kunnen duiden op de aanwezigheid van de boombewonende soorten met een jaarrond beschermd nest (zoals de in de bureaustudie vermelde soorten boomvalk, havik, ransuil, roek, sperwer en wespandief).

Door het open karakter van de bomenrijen in de winter (door afwezigheid van bladgroei) biedt het plangebied tijdens de najaar/wintermaanden weinig beschutting voor vogels als de ransuil (deze soort verkiest groenblijvende bomen als naaldbomen en coniferen als roest/slaapplaats).

Uit de bureaustudie is gebleken dat de in stedelijke gebouwen broedende soorten grote gele kwikstaart, huismus, gierzwaluw en slechtvalk in de omgeving van het plangebied zijn aangetroffen (NDFP). Aangezien geen gebouwen of voor deze soorten geschikte broedplaatsen aanwezig zijn, zijn deze soorten uitgesloten van het plangebied.

Er worden gezien het veel voorkomende en relatief verstoorde biotoop in het plangebied geen categorie-5-soorten te verwachten waarvoor zwaarwegende factoren gelden bij verwijdering/aanpassingen van de vegetatie in het plangebied.

Zoogdieren

Het plangebied, met name de verruigde ondergroei van de bomenrijen, vormt een geschikt leefgebied voor algemeen voorkomende (land)zoogdieren, zoals verschillende (spits)muizen, konijn en de egel. Essentiële functies in het plangebied voor zwaar beschermde (land)zoogdieren worden gezien het beperkt aanwezige biotoop en de kritische leefomgevingseisen van de beschermde soorten niet verwacht; deze (of sporen daarvan) zijn tevens niet aangetroffen tijdens het veldbezoek. Uit de bureaustudie is naar voren gekomen dat de eekhoorn (Tabel 2-soort) is waargenomen in de omgeving van het plangebied. Nesten of sporen van de eekhoorn zijn niet aangetroffen. De soort kan wel foerageren in het plangebied.

Vleermuizen

Bomen en bomenlanen kunnen voor zwaar beschermde vleermuizen verschillende functies hebben. Zo kunnen holtes, gaten en ruimtes achter de boomschors gebruikt worden als (zomer/paar/winter)verblijfplaats (beschermd in het kader van de Flora- en faunawet). Een lijnvormig element (zoals een bomenlaan) kan tevens een belangrijke vliegroute vormen indien het element verblijfplaatsen verbindt met belangrijke foerageergebieden. Gebouwen vormen in potentie geschikte verblijf- en rustplaatsen voor vleermuizen. Gebouwbewonende vleermuizen (zoals bijvoorbeeld de in dorpen en steden veel voorkomende gewone dwergvleermuis en laatvlieger) verblijven in gebouwen achter of in kleine ruimtes met constante klimatologische omstandigheden. In gebouwen vormen richels, betimmeringen, kieren, gaten en spouwmuren een geschikte verblijfplaats voor vleermuizen. Spouwmurgaten, dakpannen en betimmeringen bieden gebouwbewonende vleermuizen toegang tot de gebouwen of de vleermuizen verblijven achter deze elementen.

In het plangebied zijn dergelijke geschikte ruimtes aanwezig waarachter of waarin vleermuizen kunnen verblijven of waardoor ze toegang hebben tot deze geschikte ruimtes. Het gaat om verschillende holten, kieren en scheuren in bomen verspreid over het plangebied en om het

aanwezige gebouw (met onder andere gaten en scheuren). De gaten en hollen kunnen mogelijk toegang bieden tot ruimtes met stabiele klimatologische omstandigheden die geschikt zijn voor verblijfplaatsen. In Figuur 5,3 zijn deze elementen aangegeven.

Figuur 5.3. Impressie mogelijkheden voor vleermuizen om achter weg te kruipen en/of mogelijkheden die toegang bieden tot geschikte verblijfplaatsen.

Dergelijke kieren, hollen en scheuren kunnen dienen als verblijfplaats voor boombewonende vleermuizen zoals de ruige dwergvleermuis of de grootoorvleermuis. Ook in het gebouw kunnen potentiële verblijfplaatsen aanwezig zijn indien deze ruimtes (achter de openingen) onder andere een stabiel microklimaat hebben. Verblijfplaatsen van vleermuizen zijn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet. Vanwege deze aspecten zijn beschermde vleermuisverblijfplaatsen in het plangebied niet uit te sluiten. In Hoofdstuk 6 zullen de vervolgstappen en de gevolgen van de ontwikkelingen in het plangebied op eventueel aanwezige vleermuizen uiteen worden gezet.

Het plangebied vormt door de verscheidenheid en hoeveelheid aan vegetatie een geschikt foerageergebied voor vleermuizen. Door het ontbreken van unieke lijnvormige elementen in het plangebied (waarbinnen de ontwikkeling plaatsvindt) herbergt het plangebied naar aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid geen essentiële vliegroute.

Amfibieën

Het plangebied biedt een geschikt landbiotoop voor algemene amfibieën zoals bruine kikker, bastaardkikker en gewone pad (allen Tabel 1-soorten). De soorten kunnen gebruik maken van de struikvegetatie, ondergroei en overige elementen in het plangebied (zoals stronken, afgebroken takken, oud hout en dergelijke) als schuilmogelijkheid of overwinteringslocatie. Aangezien geen open water in het plangebied aanwezig is, vormt het plangebied geen voortplantingsbiotoop.

Tijdens het veldbezoek zijn geen amfibieën aangetroffen. Zwaar beschermde amfibieën worden gezien de afwezigheid van geschikt voortplantingswater in combinatie met de strikte eisen die deze soorten aan hun leefgebied stellen en gezien hun verspreidingsgebied dat niet loopt tot in Den Haag/ Kijkduin-Ockenburgh niet verwacht in het plangebied. De rugstreeppad (aangetroffen in de ruimere omgeving van het plangebied) betreft een typische pioniersoort. Hij komt voor in terreinen met een hoge natuurlijke of door mensen ingebrachte dynamiek. Met name makkelijke vergraafbare terreinen en snel opwarmende wateren vormen potentiële geschikte biotopen voor de soort. Deze zijn niet aanwezig in het plangebied; het plangebied is door de hoge en dichte vegetatie voornamelijk beschaduwde en bevat geen geschikt voortplantingswater. Deze soort (alsook andere zwaar beschermde amfibiesoorten) zijn uitgesloten van het plangebied.

Flora

De aanwezige struik, gras- en kruidenvegetatie in het plangebied bestaat voornamelijk uit algemeen voorkomende soorten zoals verschillende grassoorten, braam, brandnetel, dovennetel, hondsdraf en brandnetel. De tennisvelden bestaan voornamelijk uit verschillende soorten mos.

Figuur 5.4. Impressie vegetatie in het plangebied. Boven de begroeide tennisvelden met (onder andere) bekertjesmos (linkerfoto). Verder voornamelijk eiken, populieren en struikvormers.

De in de bureaustudie naar voren gekomen beschermde Tabel 2-soorten die direct in de omgeving voorkomen (zoals steenanjer en veldsalie) zijn waargenomen langs wegbermen van de Ockenburghstraat waar zonnige, geschikte standplaatsen voor deze soorten aanwezig zijn (in tegenstelling tot het plangebied). Het plangebied en dan voornamelijk de ondergroei van de bomenrijen herbergt door het beschaduwde en algemene, verruigde en voedselrijke karakter geen geschikte standplaatsen voor beschermde plantensoorten. Daarnaast betreft de onderlaag

voornamelijk bladafval en takafval. Zwaar beschermde soorten zijn tijdens het veldbezoek niet aangetroffen en worden ook niet verwacht.

5.2.3 Samenvatting beschermde soorten

Uit het terreinbezoek is gebleken dat de soorten weergegeven in Tabel 5.2 en die een (zwaarder) beschermde status hebben in de Flora- en faunawet mogelijk voor kunnen komen in het plangebied. In hoofdstuk 6 wordt nader op deze soorten in gegaan.

Tabel 5.2. Aanwezigheid van (mogelijk) beschermde soorten (Tabel 2/3 en vogels) in of in de omgeving van het plangebied.

Soort	Beschermingsregime	Aanwezigheid	Functie	Toelichting
Algemene broedvogels	Tijdens het broedseizoen beschermd als nest in gebruik is	Ja	Broedbiotoop en rust- en verblijfplaats	Vegetatie is geschikt als broedbiotoop
Buizerd	Soort met jaarrond beschermd nest	Zeer waarschijnlijk	Nest in het plangebied	-
Vleermuizen	Tabel 3, Habitatrichtlijn Bijlage IV	Mogelijk	Mogelijke verblijfplaatsen	Aangetroffen kieren, gaten hopen in bomen en in het gebouw

6 Toetsing aan de Flora- en faunawet

De effecten op zwaar beschermde soorten als gevolg van de toekomstige ontwikkeling, worden per soortgroep getoetst. Enkel de soortgroepen in Tabel 5.2 zijn relevant bevonden voor voorliggend plangebied. Derhalve wordt enkel op deze soortgroepen ingegaan: vogels (algemeen en met een jaarrond beschermd nest) en zoogdieren (vleermuizen). Op overige soortgroepen zijn geen effecten aan de orde.

In paragraaf 6.1 worden de effecten op de broedvogels uiteengezet en in paragraaf 6.2 wordt in gegaan op de effecten op zoogdieren (vleermuizen).

6.1 Vogels

6.1.1 Buizerd (soort met een jaarrond beschermd nest)

Check aanwezigheid

Direct ten noorden van de tennisbanen in het plangebied is zeer waarschijnlijk een buizerdnest aanwezig. Deze soort staat vermeld op de 'Aangepaste lijst met jaarrond beschermde vogelnesten' (LNV, 2009; zie ook Bijlage I). Effecten op deze soort (en de nestplaats) zijn zonder een zorgvuldige afweging en toetsing door bevoegd gezag niet toegestaan vanuit de Flora- en faunawet.

- Om inzichtelijk te krijgen of het nest ook daadwerkelijk in gebruik genomen wordt door de buizerd kunnen enkele bezoeken in het broedseizoen van de buizerd worden uitgevoerd (tot blijk van bezetting). Zo wordt inzichtelijk of er effecten als gevolg van het voornemen optreden. In april/mei worden de eerste eieren gelegd.

Indien de buizerd aanwezig is, dan gelden de onderstaande vervolgstappen.

Vervolgstappen

Op geen enkel moment, ook niet tijdelijk, mag er een achteruitgang van de functionaliteit van een voortplantingsplaats en/of van een vaste rust- en verblijfplaats van de buizerd optreden (RVO, 2014). Door de werkzaamheden zal, indien de boom gekapt wordt, één nest van de buizerd verdwijnen. De werkzaamheden zullen echter geen effect hebben op de staat van instandhouding van de soort (het betreft immers één nest, de soort is relatief flexibel in het maken van een nieuw nest en de gunstige staat is landelijk gezien gunstig). De functionaliteit van de verblijfplaats wordt, in het perspectief van het buizerdterritorium, niet aangetast. De verwachting is dat hierbinnen voldoende mogelijkheden zijn voor de buizerd om een nieuw nest te bouwen (of een ander te vinden).

Wel dienen (zorgplicht)maatregelen genomen te worden om overtredingen van verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet te voorkomen (zoals het direct verstoren van het individu of broedsel). De soort niet verstoren tijdens het broedseizoen is hier een voorbeeld van.

Door deze zorgplichtmaatregelen worden de meeste overtredingen op de verbodsbepalingen voorkomen. Enkel zal sprake zijn van een (niet wezenlijke) verstoring van het nest en mogelijk ook verstoring op de individuen zelf. Onder bepaalde voorwaarden kan voor een dergelijke overtreding een ontheffing verleend worden door het bevoegd gezag (in dit geval Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, RVO). Om deze reden dient voor de soort een ontheffingsaanvraag opgesteld te worden waarin onder andere de zorgplicht maatregelen, de gunstige staat van instandhouding en de belangen voor het project uiteengezet worden.

Er dienen vervolgstappen, zoals hiervoor aangegeven, uitgevoerd te worden om de effecten op de buizerd inzichtelijk te krijgen zodat hier - indien aan de orde - gepaste maatregelen voor genomen kunnen worden.

6.1.2 Algemene broedvogels

Alle in gebruik zijnde nesten van vogelsoorten in Nederland zijn beschermd onder de Flora- en faunawet. Met de meeste (algemene) broedvogels kan echter in het algemeen relatief eenvoudig rekening worden gehouden door de kapwerkzaamheden en het verwijderen van de vegetatie niet uit te voeren in de broedtijd (circa maart tot en met juli¹) en indien concrete broedgevallen aanwezig zijn. Op deze wijze zijn geen effecten en belemmeringen vanuit de Flora- en faunawet aan de orde. (Hierbij geldt wel dat de boom met buizerdnest en de bomen waar gaten en kieren in zijn aangetroffen, behouden moet blijven totdat uitsluitel is over de functie ervan voor vleermuizen en/of de buizerd. Zie ook paragraaf 6.2).

In het plangebied komen door het gunstige broedbiotoop vogels tot broeden in de dichte vegetatie en in de bomen. Tijdens het veldbezoek zijn reeds enkele halsbandparkieten in broedholtes waargenomen.

Indien het niet mogelijk is om buiten het broedseizoen om te werken dan dient het plangebied vóór het broedseizoen ongeschikt gemaakt te worden voor (broed)vogels (vegetatie verwijderen of voor het broedseizoen dermate verstoren dat vogels niet tot broeden komen). Wanneer het niet mogelijk is om buiten het broedseizoen (i.e. wanneer broedende vogels en/of jongen aanwezig zijn) om te werken dan kan het plangebied voorafgaand aan de werkzaamheden gecontroleerd worden op de aanwezigheid van broedvogels door een erkend ecoloog. Indien vastgesteld wordt dat sprake is van actuele broedgevallen binnen het plangebied dan worden locatiespecifieke maatregelen voorgesteld en/of wordt het plangebied niet vrijgegeven en dienen de werkzaamheden uitgesteld te worden tot nadat het nest niet meer in gebruik is.

6.2 Zoogdieren

6.2.1 Vleermuizen

Alle vleermuissoorten (inclusief hun verblijfplaatsen, essentiële vliegroutes en foerageergebieden) zijn beschermd onder de Flora- en faunawet en staan vermeld op Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn. Een aantasting, verwijdering of wezenlijke verstoring van een dergelijke element (met essentiële functie) of het individu is een overtreding van de verbodsbepalingen gesteld in de Flora- en faunawet.

Mogelijk dient het plangebied tevens als foerageergebied voor vleermuizen. In de directe omgeving van het plangebied is echter voldoende gelijkwaardig foerageergebied aanwezig. Daarom kan worden geconcludeerd dat er geen essentieel foerageergebied verloren gaat.

In het plangebied zijn meerdere bomen aanwezig die kieren, scheuren en gaten bevatten die mogelijk kunnen dienen als vaste rust- en verblijfplaats voor vleermuizen. Daarnaast biedt het

---

¹ Voor het broedseizoen wordt in het kader van de Flora- en faunawet geen standaardperiode gehanteerd. Het broedseizoen is afhankelijk van klimatologische omstandigheden; dit houdt in dat het seizoen eerder dan wel later van start kan gaan en eerder dan wel later kan eindigen. Van belang is of er broedgevallen aanwezig zijn.

gebouw mogelijk toegang tot vaste rust- en verblijfplaatsen voor vleermuizen. Indien daadwerkelijk verblijfplaatsen aanwezig zijn en indien de bomen gekapt worden en het gebouw gesloopt wordt, is dit (zonder aanvullende maatregelen) in overtreding met de Flora- en faunawet. Een dergelijke aantasting, verstoring of vernietiging is in strijd met de Flora- en faunawet. Om te kunnen bepalen of eventuele verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet overtreden worden door de voorgenomen ontwikkeling, is nader onderzoek naar het gebruik en de functie van het gebouw en de bomen (en vegetatie als foerageergebied) voor vleermuizen in het plangebied noodzakelijk. Vleermuizen gebruiken hun leefgebied door het jaar heen op verschillende manieren. Daarom is het nodig om een het plangebied meerdere malen verspreid over het seizoen te bezoeken voor het vleermuisonderzoek.

Indien het plangebied een relevant onderdeel uitmaakt (in de vorm van verblijfplaatsen of essentieel foerageergebied) van het leefgebied van vleermuizen dienen vervolgstappen ondernomen te worden (het nemen van mitigerende maatregelen en het aanvragen van een ontheffing). De inhoud van het nader onderzoek en de eventuele vervolgstappen wordt in Hoofdstuk 7 nader beschouwd.

Er dient een nader onderzoek uitgevoerd te worden om inzichtelijk te krijgen of het gebouw en de bomen gebruikt worden door zwaar beschermde vleermuizen. Indien dit het geval is, mogen deze elementen niet zonder aanvullende maatregelen verwijderd worden.

7 Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden de conclusies en aanbevelingen van de Natuurtoets Woningbouw Waldeck Kijkduin - Ockenburgh gepresenteerd. Dit hoofdstuk is opgedeeld in conclusies (paragraaf 7.1) en vervolgstappen (paragraaf 7.2).

7.1 Conclusies toetsing Flora- en faunawet

Kort samengevat is het resultaat van de natuurtoets dat in het plangebied beschermde soorten verwacht worden die de voorgenomen ontwikkeling kan beïnvloeden. Het betreft het mogelijk voorkomen van zwaar beschermde vleermuizen (Tabel 3) en de zeer waarschijnlijke aanwezigheid van de buizerd. Daarnaast moet rekening gehouden worden met algemene broedvogels.

Vleermuizen

In een aantal bomen en in het gebouw in het plangebied zijn ruimtes aanwezig die (mogelijk) gebruikt worden als vaste rust- en verblijfplaats van vleermuizen of die toegang geven tot deze ruimtes. Vleermuizen zijn zwaar beschermde soorten en staan vermeld op Tabel 3 van de Flora- en faunawet en Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Verblijfplaatsen van vleermuizen zijn eveneens zwaar beschermd. In verband met de mogelijke effecten die de voorgenomen ontwikkeling kan hebben op de hier potentieel aanwezige vleermuissoorten (aantasting en vernietiging verblijfplaatsen), is het **uitvoeren van een nader onderzoek noodzakelijk** om hier inzicht in te krijgen (zie Tabel 7.1 en paragraaf 7.2).

Vleermuizen gebruiken hun leefgebied door het jaar heen op verschillende manieren. Een vleermuisonderzoek, middels meerdere bezoeken met onderling tussenpozen, verspreid over het seizoen (mei/juni - september/oktober) conform het meest recente vleermuisprotocol (2013) geeft inzicht in het eventuele gebruik van het plangebied door het jaar heen. Een dergelijk nader onderzoek naar het voorkomen van beschermde soorten is juridisch gezien drie jaar geldig.

Buizerd

Direct ten noorden van de tennisbanen in het plangebied is zeer waarschijnlijk een in gebruik zijnd nest van de buizerd aanwezig. Deze soort staat vermeld op de 'Aangepaste lijst met jaarrond beschermde vogelnesten'. Indien het nest door de soort in gebruik is, zijn tijdens de werkzaamheden soortspecifieke maatregelen nodig om uit te sluiten dat verbodsbepalingen uit de Flora- en faunanest worden overtreden. Daarnaast is een ontheffingsaanvraag nodig aangezien de boom zal verdwijnen door het voornemen (met als gevolg aantasting, verstoring en vernietiging van het nest) waarbij enige verstoring op de soort niet uit te sluiten is. De volgende stappen gelden voor de buizerd:

- Onderzoek of het nest daadwerkelijk in gebruik is door de buizerd. Het gebruik van het nest kan door enkele malen inventariseren in de juiste periode (circa maart/april – mei) aangetoond worden. Indien niet in gebruik dan kunnen de werkzaamheden ongestoord doorgang vinden. Indien wel in gebruik geldt het volgende:
- Soortspecifieke maatregelen treffen en een ontheffingsaanvraag opstellen (zie ook paragraaf 6.1.1).

Maatregelen voor algemene broedvogels

Voor de voorgenomen ontwikkeling dient (naast de omgang met vleermuizen en de buizerd) in het kader van zorgvuldigheid rekening gehouden te worden met het broedseizoen van vogels (globaal half maart tot en met juli; afhankelijk van klimatologische omstandigheden).

Er zijn geen wezenlijke effecten en belemmeringen vanuit de Flora- en faunawet aan de orde indien ten minste één van de volgende maatregelen genomen wordt²:

- 1) De werkzaamheden aan de bomen worden buiten het broedseizoen uitgevoerd (voorkeursmaatregel). Of in deze periode wordt het plangebied ongeschikt gemaakt voor broedvogels.
- 2) Het plangebied wordt kort voor aanvang van de werkzaamheden door een deskundig ecooloog gecontroleerd op actuele broedgevallen; bij gebleken aanwezigheid van broedende vogels moeten de werkzaamheden worden uitgesteld tot na het broedseizoen.

Overzicht

In Tabel 7.1 worden de soorten weergegeven die in het plangebied aanwezig zijn en/of worden verwacht en zijn de resultaten van de toetsing aan de Flora- en faunawet weergegeven.

Tabel 7.1. Conclusies toets voornemen aan de Flora- en faunawet.

Soort	Ingrep verstorend	Nader onderzoek	Ontheffing noodzakelijk	Bijzonderheden / opmerkingen
Broedvogels algemeen	Mogelijk	Nee	Nee	Werken buiten broedseizoen, ongeschikt maken voor broedseizoen of controle.
Buizerd	Ja	Ja	Ja, indien aanwezig	Controle veldbezoeken in periode april – mei*
Vleermuizen	Mogelijk	Ja	Mogelijk bij gebleken aanwezigheid	Jaarrond onderzoek**

* Tot aanwezigheid met zekerheid is aangetoond. Anders minimaal vier bezoeken om afwezigheid vast te stellen (RVO, 2014)

** Meerdere bezoeken met onderlinge tussenpozen verspreid over de periode mei/juni - september/oktober.

Toetsing uitvoerbaarheid voor besluit wijzigingsbevoegdheid bestemmingsplan

Met de voorliggende natuurtoets kan niet worden uitgesloten dat beschermde soorten hinder ondervinden van de activiteiten die mogelijk worden gemaakt met het besluit tot wijziging van het bestemmingsplan.

² Let op: maatregelen voor vleermuizen en de buizerd zijn prioritair. Zo gelden mogelijk voor de bomen en het gebouw met gaten en kieren specifieke maatregelen. Indien vleermuisverblijfplaatsen uitgesloten zijn of indien deze aanwezig zijn, alsook het buizerdnest, en hiervoor afdoende maatregelen getroffen zijn, kan begonnen worden met het ongeschikt maken of verwijderen van het terrein/de bomen.

Gelet op deze onzekerheid kan niet worden geconcludeerd dat de Flora- en faunawet niet aan de uitvoering van het plan in de weg staat. Vastgesteld zal moeten worden of het mogelijke gebruik van de gebouwen en bomen door vleermuizen inderdaad plaatsvindt, en zo ja, of aan de voorwaarden voor het verkrijgen van een ontheffing kan worden voldaan.

7.2 Procedure bij aanwezigheid beschermde soorten

Wanneer in het nader onderzoek geen vleermuizen worden aangetroffen of de buizerd is niet aanwezig, dan kunnen de werkzaamheden zonder bezwaren vanuit de Flora- en faunawet doorgang vinden en staat de Flora- en faunawet de uitvoering van de wijziging van het bestemmingsplan niet in de weg.

Indien vleermuizen en de buizerd wel aanwezig zijn dan dient een mitigatieplan opgesteld te worden waarin beschreven staat welke mitigerende (en zorgplicht gerelateerde) maatregelen genomen worden om overtredingen van de in de Flora- en faunawet opgelegde verbodsbepalingen te voorkomen. Door de maatregelen worden de meeste overtredingen voorkomen en kan ook worden geconcludeerd dat de Flora- en faunawet de uitvoering van de wijziging van het bestemmingsplan niet in de weg staat.

Wel dient dan (normaliter) voorafgaand aan de realisatie van het project een ontheffing bij het bevoegd gezag Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) te worden aangevraagd voor het verstoren van de vleermuizen en buizerd en/of verblijfplaatsen/nestplaats (artikel 11 uit de Flora- en faunawet). Immers, de buizerd en vleermuizen worden gedwongen om de huidige verblijfplaats te verlaten en een alternatief te gaan zoeken. Het mitigatieplan kan geïntegreerd worden in het Projectplan dat als verplichte bijlage dient van de ontheffingsaanvraag.

De doorlooptijd van een ontheffingaanvraag bij RVO bedraagt doorgaans 3 tot 4 maanden (reguliere aanvraag).

8 Bronnen

Antea Group, 2014. MER Bestemmingsplan Kijkduin – Ockenburgh.

Antea Group, 2013. Passende Beoordeling Bestemmingsplan Kijkduin – Ockenburgh.

Bos, F.G., Bosveld, M.A., Groenendijk, D.G., Van Swaay, C.A.M. & Wynhoff, I., 2006. De dagvlinders van Nederland - verspreiding en bescherming. Nederlandse Fauna 7. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & EISNederland, in samenwerking met De Vlinderstichting, Wageningen.

Creemers, R.C.M. en Delft, J.J.C.W. van (RAVON) (redactie), 2009. De Amfibieën en Reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna Deel 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.

Limpens, H., Regelink, J., en Koelman, R. (2010). Vleermuizen en planologie. Zoogdiervereniging, Arnhem.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde planten en dieren.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2009. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep. Augustus 2009.

Rijksdienst van Ondernemend Nederland, 2014. Soortenstandaard Buizerd *Buteo buteo*.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014a. Soortenstandaard Huismus *Passer domesticus*

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014b. Soortenstandaard Gierzwaluw *Apus apus*

Rijkswaterstaat, 2012. Infrastructuur en vleermuizen. Perspectief van de opdrachtgever.

Overig:

www.ravon.nl

www.zoogdiervereniging.nl

www.naturalis.nl

www.vivara.nl

www.telmee.nl

www.vlindernet.nl

www.libellennet.nl

Natuurtoets

Wijzigingsplan Woningbouw Waldeck Kijkduin - Ockenburgh
projectnummer 0408594.00
7 juli 2016 revisie 1.0
Gemeente Den Haag

Bijlagen

Natuurtoets

Wijzigingsplan Woningbouw Waldeck Kijkduin - Ockenburgh
projectnummer 0408594.00
7 juli 2016 revisie 1.0
Gemeente Den Haag

Bijlage I: Wettelijk kader

Flora- en faunawet

Het doel van de Flora- en faunawet is het in stand houden van de inheemse flora en fauna. Vanuit deze wet is bij ruimtelijke ingrepen de initiatiefnemer verplicht op de hoogte te zijn van de mogelijk voorkomende beschermde natuurwaarden binnen het projectgebied. Het uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde soorten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het 'nee, tenzij' – principe). Bepaalde handelingen, waaronder ruimtelijke ingrepen, waarbij beschermde soorten in het geding zijn, zijn slechts bij uitzondering en onder voorwaarden mogelijk.

Onder bepaalde voorwaarden geldt een algemene vrijstelling of een ontheffingsplicht van de verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet. Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling of ontheffing hangt af van de dier- of plantensoorten die voorkomen in het onderzoeksgebied. Hiertoe worden verschillende beschermingsregimes onderscheiden:

- Soorten van tabel 1 – algemene soorten – lichtste beschermingsregime;
- Soorten van tabel 2 – overige soorten – middelste beschermingsregime;
- Soorten van tabel 3 – genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 van de AMvB – zwaarste beschermingsregime.

Algemene vrijstelling

Voor tabel 1-soorten geldt voor ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling van de verbodsbepalingen in de wet (art. 8 t/m 12) en is derhalve geen ontheffing nodig.

Vrijstelling onder gedragscode

Voor tabel 2-soorten geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen in de wet (art. 8 t/m 12) als wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode. De goedgekeurde gedragscodes staan vermeld op de website van het Ministerie van EZ (www.drloket.nl). Voor de meeste activiteiten zijn er inmiddels gedragscodes goedgekeurd. De kans is groot dat de voorgenomen activiteit kan worden uitgevoerd onder één van de vele goedgekeurde gedragscodes.

Ontheffing Tabel 2 en 3 - soorten

Als er niet kan worden gewerkt onder een geldige gedragscode, is voor tabel 2-soorten alsnog een ontheffing nodig om toestemming te hebben voor het overtreden van de verbodsbepalingen in de wet. Ook voor tabel 3-soorten geldt een ontheffingsplicht.

Ingrepen waarbij de verbodsbepalingen worden overtreden moeten ter goedkeuring worden voorgelegd aan RVO.nl door middel van een ontheffingsaanvraag, vergezeld van een overzicht van mitigerende of compenserende maatregelen om effecten tegen te gaan. Als de mitigerende of compenserende maatregelen (tijdelijke) effecten niet kunnen voorkomen en de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt, dan wordt een ontheffing verleend.

Habitatrichtlijn Bijlage IV-soorten

Sinds augustus 2009 is door een uitspraak van de Raad van State bepaald dat er volgens de Europese Habitatrichtlijn geen ontheffing meer verleend mag worden voor het vernietigen van vaste verblijfplaatsen van bijlage IV-soorten met als wettelijk belang ruimtelijke ingrepen. Een ontheffing voor ruimtelijke ingrepen is alleen mogelijk onder de volgende wettelijk belangen:

- Bescherming van flora en fauna;
- Volksgezondheid of openbare veiligheid;
- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Voor de meeste ruimtelijke projecten betekent dit dat een ontheffing voor Habitatrichtlijn Bijlage IV-soorten alleen kan worden aangevraagd onder dwingende redenen van groot openbaar belang. Dit belang moet worden onderbouwd om het groot openbaar belang aan te tonen. Een groot openbaar belang is een belang op regionale of nationale schaal. Vaak is de verwijzing naar een regionale structuurvisie voldoende.

Vogels

Vogels zijn niet opgenomen in Tabel 1 tot en met 3. Alle vogels zijn in het broedseizoen gelijk beschermd. De bescherming van vogels is hoofdzakelijk gericht op de bescherming van de nesten. Daarbij wordt wel een onderscheid gemaakt in nesten die jaarrond zijn beschermd (Categorie 1 tot en met 4-vogelsoorten, zie onderstaande tabel), nesten die alleen jaarrond zijn beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen (Categorie 5-vogelsoorten) en nesten die niet jaarrond zijn beschermd (overige vogelsoorten).

Soort	Categorie	Toelichting
Steenuil	1	Nesten die ook buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats.
Gierzwaluw, Roek	2	Nesten van koloniebroeders
Grote gele kwikstaart, Huismus, Oehoe, Ooievaar, Kerkuil, Slechtvalk	3	De fysieke voorwaarden voor de vaste nestplaats zijn afhankelijk van bebouwing, vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar
Boomvalk; Buizerd; Havik, Ransuil, Sperwer, Wespandief en Zwarte wouw	4	Vogels die jaar in jaar uit in hetzelfde nest broeden en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen

Sinds augustus 2009 is door een uitspraak van de Raad van State bepaald dat er volgens de Europese Vogelrichtlijn geen ontheffing meer verleend mag worden voor het vernietigen van vaste verblijfplaatsen van vogels met als wettelijk belang ruimtelijke ingrepen of dwingende redenen van groot openbaar belang. Om ruimtelijke ontwikkelingen toch uit te kunnen voeren, moeten mitigerende maatregelen worden genomen om effecten vooraf te voorkomen. Om zeker te zijn van de juiste maatregelen is het aan te bevelen om de maatregelen voor te leggen aan het Ministerie van EZ door het indienen van een ontheffingsaanvraag. Hoewel een ontheffing voor vogels in de meeste gevallen niet kan worden afgegeven, geeft de Minister in haar besluit aan of de maatregelen voldoende zijn (positieve afwijzing).

Zorgplicht

In de Flora- en faunawet is een zorgplicht opgenomen. Deze zorgplicht houdt in dat planten en dieren niet onnodig vernield/gedood of verstoord mogen worden. Dit betekent dat handelingen (of het nalaten hiervan) waarvan men weet, of redelijkerwijs kan vermoeden, dat ze nadelig zijn voor planten en/of dieren niet mogen worden uitgevoerd. Wanneer dergelijke handelingen toch uitgevoerd moeten worden, moeten maatregelen, voor zover dit in redelijkheid kan, worden genomen om de nadelige gevolgen te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Er dient bijvoorbeeld zo gewerkt te worden dat dieren kunnen ontsnappen en het kan nodig zijn om

soorten te verplaatsen (bijvoorbeeld planten en amfibieën). Deze algemene zorgplicht geldt voor elke soort en elk individu in Nederland.

Procedure ontheffingsaanvraag

Voor soorten van tabel 1 geldt een vrijstelling. U hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen, maar u moet wel de zorgplicht nakomen.

Voor soorten van tabel 2 geldt dat als u kunt werken volgens een goedgekeurde gedragscode er een vrijstelling geldt. U hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen, maar u moet uw activiteiten aantoonbaar uitvoeren zoals in de gedragscode staat. Tevens blijft de zorgplicht gelden.

Indien u niet kunt werken volgens een gedragscode, maar u kunt maatregelen nemen om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen (zogenoemde mitigerende maatregelen), dan hoeft u ook geen ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen. Wilt u zeker weten of uw mitigerende maatregelen voldoende zijn, en er inderdaad geen ontheffing nodig is? Vraag dan een ontheffing aan om uw maatregelen goed te keuren.

Indien beschermde soorten van tabel 3 zijn aangetroffen in het plangebied, dan is mogelijk een ontheffingsaanvraag noodzakelijk. Net als voor tabel 2-soorten geldt dat als u maatregelen kunt nemen om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen (zogenoemde mitigerende maatregelen), u geen ontheffing van de Flora- en faunawet hoeft aan te vragen. U kunt uw mitigatieplan voorleggen bij RVO.nl voor goedkeuring.

Voor soorten van bijlage IV van de Habitatrictlijn (die ook onder de tabel 3-soorten van de Flora- en faunawet vallen) is het niet langer mogelijk ontheffing aan te vragen op grond van ruimtelijke ontwikkelingen. Dat zelfde geldt voor vogelsoorten. Zie bijlage 1 Flora- en faunawet voor een beschrijving van de te volgen procedure voor deze soorten.

Indien u geen mitigerende maatregelen kunt nemen, dan dient een ontheffing te worden aangevraagd bij RVO.nl van het ministerie van Economische Zaken. Voor de ontheffingsaanvraag is het noodzakelijk te weten welke soorten aanwezig zijn, zodat gerichte mitigerende maatregelen kunnen worden getroffen. RVO.nl zal, indien het akkoord is met het aangeleverde stappenplan waarin de aanpak voor mitigatie beschreven wordt, een zogenoemde 'verklaring van geen bedenkingen' (vvgb) afgeven. Daarmee zegt zij in feite dat een ontheffing niet noodzakelijk is wanneer men zich bij de uitvoering houdt aan het opgestelde stappenplan.

Wabo

Vanaf 1 oktober 2010 is voor ruimtelijke ontwikkelingen de Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) in werking getreden. Dit houdt in dat de benodigde vergunningen en ontheffingen, dus ook die ten aanzien van de Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet, in de meeste gevallen via een omgevingsvergunning gaan lopen. De aanvraag voor de omgevingsvergunning wordt ingediend bij de betreffende gemeente en vervolgens door de gemeente ter beoordeling voorgelegd aan het Ministerie van Economische Zaken (voormalig Ministerie van EL&I). Het Ministerie van EZ geeft bij goedkeuring een vvgb (verklaring van geen bedenkingen) af. Deze vvgb vervangt de huidige ontheffing Flora- en faunawet

Natuurtoets

Wijzigingsplan Woningbouw Waldeck Kijkduin - Ockenburgh
projectnummer 0408594.00
7 juli 2016 revisie 1.0
Gemeente Den Haag

Bijlage II: Afbakening NDFF gegevens

De uitsnede is het gebied waarvoor NDFD data zijn geraadpleegd. Het plangebied is rood omkaderd.

Over Antea Group

Van stad tot land, van water tot lucht; de adviseurs en ingenieurs van Antea Group dragen in Nederland sinds jaar en dag bij aan onze leefomgeving. We ontwerpen bruggen en wegen, realiseren woonwijken en waterwerken. Maar we zijn ook betrokken bij thema's zoals milieu, veiligheid, assetmanagement en energie. Onder de naam Oranjewoud groeiden we uit tot een allround en onafhankelijk partner voor bedrijfsleven en overheden. Als Antea Group zetten we deze expertise ook mondiaal in. Door hoogwaardige kennis te combineren met een pragmatische aanpak maken we oplossingen haalbaar én uitvoerbaar. Doelgericht, met oog voor duurzaamheid. Op deze manier anticiperen we op de vragen van vandaag en de oplossingen van de toekomst. Al meer dan 60 jaar.

Contactgegevens

Beneluxweg 125
4904 SJ OOSTERHOUT
Postbus 40
4900 AA OOSTERHOUT
T. +31 6 51616458
E. christel.schellingen@anteagroup.com

www.anteagroup.nl

Copyright © 2016

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteurs.